

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 0 5 1 1 0 3 1 2

SPOMLADANSKI ROK

SLOVENŠČINA

Izpitna pola 2

Razčlemba izhodiščnega besedila

Sreda, 1. junij 2005 / 90 minut

*Dovoljeno dodatno gradivo in pripomočki: kandidat prinese s seboj nalivno pero ali kemični svinčnik.
Priloga z neumetnostnim besedilom je na perforiranem listu, ki ga pazljivo iztrga.
Kandidat dobi tudi dva ocenjevalna obrazca in konceptni list.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila. Ne izpuščajte ničesar.

Ne obračajte strani, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Naloge, pisane z navadnim svinčnikom, se točkujejo z 0 (nič) točkami.

V tej izpitni poli je 27 nalog. Rešitve vpisujte z navadno rabo velikih in malih pisanih ali tiskanih črk v prostor, ki je za to predviden, z nalivnim peresom ali kemičnim svinčnikom. Vpisovanje rešitev s samimi velikimi tiskanimi črkami (verzalkami) ni dovoljeno (odbitne točke). **Pišite razločno.** Nečitljive rešitve ter nejasni popravki se točkujejo z 0 (nič) točkami. Pazite na slovnično in pravopisno pravilnost odgovorov (možnost odbitnih točk zaradi jezikovnih napak).

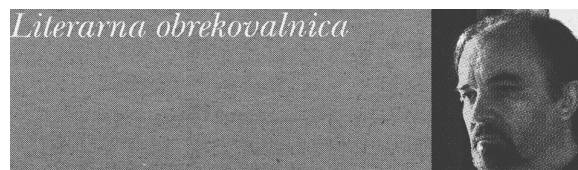
Število točk, ki jih lahko dobite za posamezne naloge, je navedeno v izpitni poli.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti.

Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 12 strani, od tega 1 prazno.

Priloga k izpitni poli 2 (M051-103-1-2)

Evald Flisar

Vprašanje za milijon tolarjev

Nedavno tega je pisateljsko društvo svojim članom posredovalo ponudbo televizijske družbe POP TV za sodelovanje v oddaji *Lepo je biti milijonar*. Pisatelji naj bi nastopili skupinsko, kot ceh, denar pa bi šel za dobrodelne namene (no, nekaj malega bi smeli obdržati tudi udeleženci, je bilo rečeno). Čeprav je bila ponudba opisana kot priložnost, da možje in žene peresa storimo kaj koristnega (to, da pišemo, očitno ne prinaša nikomur nobene koristi, najmanj seveda avtorjem), sem takoj vedel, da se bom moral tej priložnosti odpovedati. Podvomil sem tudi, da se bo zanjo ogrelo več kot ducat mojih kolegov. Res so v *Milijonarju*, kolikor vem, doslej skupinsko nastopili že tudi gasilci in menedžerji (prvi precej uspešneje od drugih), vendar to ne pomeni, da bi se pol tako dobro odrezali mi, ki smo znani po tem, da si stvari mnogo raje izmislimo, kot da bi jih šli preverit.

Zame, ki si komaj zapomnim že to, kateri od mojih čevljev je levi in kateri desni, bi nastop v *Milijonarju* pomenil totalno blamažo, saj bi v naprežanju, da se spomnim odgovorov na najbolj preprosta vprašanja, dokaj hitro pozabil celo to, zakaj sem tam (če bi, seveda, pri igri »hitrih prstov« s svojimi devetimi palci in enim kazalcem sploh prišel do vročega stola). Izključen iz igre sem si skušal zamisliti, kako bi se v dvoboju z novim, mlajšim »Jonasom« (mu je mogoče ime Boštjan?) izkazali nekateri moji kolegi, recimo Drago Jančar, Rudi Šeligo, Aleš Debeljak ali (bog ne daj) Svetlana Makarovič. Pozabimo za trenutek, da bi njihova navzočnost na tej oddaji marsikoga precej začudila, da ne rečem osupnila (razen mogoče v primeru Svetlane Makarovič), in se pozabavajmo z mislijo, kako bi, denimo Aleš Debeljak odgovoril na vprašanje: »Katera od naslednjih živali ne sodi med plazilce: a) kuščar, b) kača, c) kameleon, d) žirafa?«

Bi se naš pogumni predstavnik pisateljskega poklica vsaj za en trenutek zmedel (kot se zmede marsikateri udeleženec, ki ne more verjeti, da ga lahko sprašujejo kaj tako butastega)? In bi potem mladi Jonas (Boštjan?) s svojim milim, vendar neskončno pokroviteljskim nasmeškom predlagal:

»Polovička? Glas ljudstva? Klic v sili?« Za katerega izmed zasilnih izhodov bi se odločil naš pesnik, esejist, profesor in doktor sociologije? Bi za pomoč poklical Erico Johnson? In če bi uspel ohraniti svoj ugled s pravilnim odgovorom na vprašanje za deset tisoč tolarjev, ali se ne bi v bitki za borih 50.000 SIT podal v boj brez upa zmage? Ali bi znal odgovoriti na vprašanje: »Kako se imenuje način razgradnje kemičnih snovi brez prisotnosti zraka: a) elektroliza, b) dializa, c) piroliza, d) hidroliza?« Bi uganil, da je to piroliza, za katero vsaj jaz še nikoli nisem slišal, večina članov Društva slovenskih pisateljev pa verjetno tudi ne?

A če bi mu le uspelo, da si ček za prvih 50.000 SIT ponosno porine v žep, bi se milijonarska vremena med vzponom po lestvici vse bolj jasnila, vse dokler ne bi ob »težkem« vprašanju za milijon tolarjev zasijal od veselja. »V katerem znamenitem ruskem romanu so glavni junaki Nataša Rostova, Andrej Bolkonski in Pierre Bezuhov: a) *Vojna in mir*; b) *Zločin in kazen*; c) *Mojster in Margareta*; d) *Očetje in sinovi*?« Ali bi Aleš Debeljak (podobno kot drugi udeleženci, ki se nenadoma znajdejo na intimno znanem terenu) zamrznil v pokončno držo suverene gotovosti in ustrelil: »A, zadnji odgovor,« ali pa bi mladega Jonasa (Boštjana?) vprašal (kakor bi ga marsikdo, če bi si upal): »Se norčujete iz mene?«

Ne vem, kdo sestavlja vprašanja za oddajo *Lepo je biti milijonar* in kdo jih razvršča po stopnji težavnosti, toda dejstvo, da je eno najznamenitejših literarnih del (*Vojna in mir*) na lestvici prepoznavnosti vredno milijon tolarjev (medtem ko bi moralo biti prelahko celo za prvo vprašanje za 10.000 SIT), je tragi(komi)čen dokaz za popolno inverzijo vrednot v našem »vrlem novem svetu« (Aldous Huxley, zadnji odgovor). Namesto da bi se sestavljenci vprašanj enkrat spomnili, da poleg slovenskih pisateljev obstaja tudi slovenska literatura – in bi med vprašanja po ne vem koliko letih oddaje kdaj vrinili, recimo: »Avtor katere pesniške zbirke ni Milan Dekleva: a) *Šepavi soneti*, b) *Sosledja*, c) *V živi zob*, d) *Protuberance*?« – vabijo slovenske pisatelje, naj se pred svojimi bralci osmešijo z razkazovanjem neznanja o stvareh, ki niso ne znanje ne splošna razgledanost, ampak raznorodna zbirka naključno in subjektivno izbrskanih leksikografskih podatkov, katerih dostopnost pred kamero je odvisna od tipa udeleženčevega spomina in njegove zbranosti pred občinstvom. Vse za denar, ki je strasti vladar in stoji tudi za Jonasovim (Boštjanovim?) vzvišenim vsevednim nasmeškom (ki bi ga, morda manj prijaznega, zmogel vsak absolvent »hitrih prstov«, če bi se mu pravilen odgovor na vsako vprašanje izpisal na monitorju).

Delo, 10. 11. 2003

PRAZNA STRAN

Pozorno preberite priloženo besedilo in rešite naloge.

1. Dopolnite povedi z natančnimi podatki o izhodiščnem besedilu.

Tvorec besedila je _____, njegov naslovnik pa _____.
Tema besedila je _____.

(3 točke)

2. Kateri dogodek je sporočevalca spodbudil, da je napisal besedilo? Odgovorite v povedi.

(3 točke)

3. Kateri tvorčev namen **prevladuje** v izhodiščnem besedilu? Obkrožite črko pred ustreznim odgovorom.

Tvorec želi z besedilom **predvsem**

- a) prepričati naslovnika, naj ne spremlja več kviza Lepo je biti milijonar.
b) od naslovnika izvedeti, kaj meni o vprašanjih na kvizu Lepo je biti milijonar.
c) naslovnika seznaniti z izbiranjem vprašanj pri kvizu Lepo je biti milijonar.
č) vplivati na naslovnikovo mnenje o vprašanjih pri kvizu Lepo je biti milijonar.

(2 točki)

4. Če je trditev v skladu z izhodiščnim besedilom, obkrožite DA. Če ni v skladu z izhodiščnim besedilom, obkrožite NE.

Društvo slovenskih pisateljev je svoje člane že pred precej časa seznanilo s ponudbo POP TV.

DA NE

Predstavniki pisateljev naj bi v oddaji sodelovali skupaj z gasilci in menedžerji.

DA NE

Drago Jančar, Rudi Šeligo in Aleš Debeljak so sprejeli povabilo, naj se udeležijo kviza.

DA NE

Aleš Debeljak je pesnik, esejist, profesor in doktor sociologije.

DA NE

Pisec izhodiščnega besedila je za pirolizo prvič slišal v oddaji *Lepo je biti milijonar*.

DA NE

Udeleženci kviza zaradi lahkih vprašanj voditelja pogosto vprašajo, ali se norčuje iz njih.

DA NE

(4 točke)

5. Na črti v obliki **vprašalne povedi** napišite temo vsakega odstavka.

3. odstavek: _____

4. odstavek: _____

(6 točk)

6. Še enkrat preberite prvo poved zadnjega odstavka. Nato ugotovite, ali gre v spodnjih trditvah za dejstvo ali za vrednostno sodbo/mnenje. Na črtico za vsako poved zapišite **dejstvo** ali **sodba**.

Pisec ne ve, kdo sestavlja vprašanja za oddajo *Lepo je biti milijonar* in jih razvršča po težavnosti. _____

Vprašanje, povezano z literarnim delom *Vojna in mir*, je bilo vredno milijon tolarjev. _____

Vprašanje, povezano z literarnim delom *Vojna in mir*, bi moralo biti prelahko celo za prvo vprašanje. _____

Tragikomično je, da je vprašanje, povezano z literarnim delom *Vojna in mir*, vredno milijon tolarjev. _____

(4 točke)

7. Pisec je del besedila pogosto zapisal v oklepaju. Za vsak navedeni primer zapisa iz oklepaja ugotovite, kaj izraža. Na črtico pred primer zapišite ustrezno številko.

- 1 pojasnilo/dopolnilo prej povedanega
- 2 del besede, ki je možna sestavina besede ob oklepaju
- 3 negotovost
- 4 podatek o virih

_____ *no, nekaj malega bi smeli obdržati tudi udeleženci, je bilo rečeno*

_____ *to, da pišemo, očitno ne prinaša nikomur nobene koristi, najmanj seveda avtorjem*

_____ *mu je mogoče ime Boštjan?*

_____ *tragi(komi)čen*

_____ *Aldous Huxley, zadnji odgovor*

_____ *kot se zmede marsikateri udeleženec, ki ne more verjeti, da ga lahko sprašujejo kaj tako butastega*

(3 točke)

8. V zadnjem odstavku izhodiščnega besedila tvorec razmišlja tudi o razvrščanju vprašanj pri kvizu po težavnosti ter o odnosu sestavljalcev vprašanj do slovenske književnosti. Povzemite njegovo mnenje.

- a) Razvrščanje vprašanj pri kvizu po težavnosti:

- b) Odnos sestavljalcev vprašanj do slovenske književnosti:

(4 točke)

9. V vsaki vrstici podčrtajte ustrezno možnost.

- Izhodiščno besedilo je
- javno/zasebno.
 - enogovorno/dvogovorno.
 - prvotno govorjeno/zapisano.
 - ocena/napoved/komentar/poročilo.

(2 točki)

10. Na ustrezno mesto v preglednici napišite, ali v odstavku prevladuje obveščanje, opisovanje, pripovedovanje, razlaganje ali utemeljevanje.

Odstavek	Prevladujoči način razvijanja teme
1. odstavek	
5. odstavek	

(4 točke)

11. Prevzetim izrazom iz izhodiščnega besedila pripišite sopomenske domače izraze, s katerimi bi jih lahko nadomestili **v izhodiščnem besedilu**.

monitor _____	menedžer _____
intimen _____	teren _____
suveren _____	blamaža _____
totalen _____	subjektiven _____

(4 točke)

12. Podčrtajte ustrezno možnost.

Prevzete besede iz 11. naloge so tujke/sposojenke/citatne besede.

(2 točki)

13. V izhodiščnem besedilu sta uporabljeni besedi *elektroliza* in *hidroliza*. Ali sta besedi praktičnosporazumevalni? Podčrtajte ustrezno možnost ter izpišite dela slovarskih sestavkov, iz katerih ste to razbrali.

elektroliza -e ž (i) teh. *razkrajanje elektrolita z električnim tokom*: pridobivati kovine z elektrolizo; elektroliza kuhinjske soli, vode / elektroliza bakra *pridobivanje čistega bakra na tak način*

hidroliza -e ž (i) kem. *razstavljanje spojine z vodo tako, da se deli vode vežejo s sestavnimi deli spojine*: hidroliza maščob, soli

Besedi *elektroliza* in *hidroliza* sta/nista praktičnosporazumevalni.

Izpis delov slovarskih sestavkov: _____

(3 točke)

14. Podčrtanima metaforičnima besednima zvezama iz izhodiščnega besedila pripišite sopomenski pomensko nevtralni besedni zvezi.

- Ali se ne bi v bitki za borih 50.000 SIT podal v boj brez upa zmage?

- Milijonarska vremena bi se med vzponom po lestvici vse bolj jasnila.

(4 točke)

15. Ali je raba metaforičnih izrazov v izhodiščnem besedilu glede na **izbrani krog naslovnikov/vrsto javnosti** ustrezna? Obkrožite DA ali NE in svojo izbiro utemeljite.

DA / NE

Utemeljitev.

(4 točke)

16. Tvorjenkama iz besedila določite skladijsko podstavo ter besedotvorni postopek, po katerem sta tvorjeni. Zapišite ju na predvideno mesto.

Skladijska podstava

Besedotvorni postopek

podvomiti _____

plazilec _____

(4 točke)

17. Primerjajte podčrtani besedi. Določite jima besedno vrsto in pojasnite njun pomen.

Pisec je prepričan, da bi dokaj hitro pozabil celo to, zakaj je v televizijskem studiu.

Celo oddajo bi se spraševal, zakaj je v televizijskem studiu.

Beseda	Besedna vrsta	Pomen
celó		
célo		

(4 točke)

18. V drugi povedi 4. odstavka (*V katerem znamenitem ...*) je pisec uporabil več **stvarnih lastnih imen**. Iz njih na ustrezno mesto v preglednici zapišite samostalnike, ki imajo pri sklanjanju katero izmed navedenih posebnosti.

Posebnost	Samostalnik
podaljševanje z -ov-	
podaljševanje s -t-	
izpadanje neobstojnega samoglasnika	
končnica -u v rodilniku ednine	

(4 točke)

19. Še enkrat preberite prvi in tretji odstavek izhodiščnega besedila. Podčrtajte pravilni trditvi in v eni povedi utemeljite rabo prevladujočih naklonskih oblik.

V prvem odstavku prevladujejo glagoli v povedniku/pogojniku/velelniku.

V tretjem odstavku prevladujejo glagoli v povedniku/pogojniku/velelniku.

Utemeljitev rabe prevladujoče naklonske oblike v 1. in 3. odstavku.

(5 točk)

20. Iz besed oz. besednih zvez *dobrodelni nameni / oddaja Lepo je biti milijonar / člani pisateljskega društva / denar / v / in / udeležiti se / prispevati* tvorite smiselno poved, s katero boste člane pisateljskega društva **pozivali** k dejanju.

(4 točke)

21. Iz navedene povedi izpišite zahtevana stavka.

Čeprav je bila ponudba opisana kot priložnost, da možje in žene peresa storimo kaj koristnega, sem takoj vedel, da se bom moral tej priložnosti odpovedati.

Predmetni odvisnik:

Prilastkov odvisnik:

(4 točke)

22. S katerim načinom poročanega govora v navedeni povedi pisec poroča o namišljenih besedah Aleša Debeljaka? Podčrtajte ustrezno možnost in svoj odgovor utemeljite tako, da boste o besedah poročali na drugi način.

Ali bi Aleš Debeljak zamrznil v pokončno držo suverene gotovosti in ustrelil: »A, zadnji odgovor,« ali pa bi mladega Jonasa vprašal: »Se norčujete iz mene?«

Pisec o besedah Aleša Debeljaka poroča s premim/odvisnim govorom.

Preoblikovano poročilo o besedah Aleša Debeljaka:

(5 točk)

23. V glagolih **obkrožite** črko, s katero je zapisan naglašeni samoglasnik.

je zamrznil je zasijal je uganil
je podvomil je slišal je odgovoril

(3 točke)

24. Razložite razliko v pomenu, če bi govorec naslednjo poved v televizijskem komentarju izgovoril tako, da bi bila vsakič poudarjeno izgovorjena podčrtana beseda. Dopolnite poved.

Denar stoji tudi za Boštjanovim vzvišenim nasmeškom.

Denar stoji tudi za Boštjanovim vzvišenim nasmeškom.

V prvem primeru bi želel govorec poudariti, da _____

_____.

v drugem primeru pa, da _____

_____.

(4 točke)

25. Ali je raba vejice v naslednji povedi pravilna? Obkrožite DA ali NE in svoj odgovor utemeljite tako, da grafično (S-struktura) ponazorite sestavo povedi.

Vse za denar, ki je strasti vladar in stoji tudi za Boštjanovim vzvišenim vsevednim nasmeškom.

DA / NE

Grafična ponazoritev sestave povedi:

(3 točke)

